

Desert Dessert

פרשת חקת תשע"ז

2

NUMBERS

PARASHAS CHUKAS

21/16-24

16 And from there to the well — of which HASHEM said to Moses, 'Assemble the people and I shall give them water.'"
 17 Then Israel sang this song "Come up, O well, announce it!
 18 Well that the princes dug, that the nobles of the people excavated, through a lawgiver, with their staff. A gift from the Wilderness —
 19 the gift went to the valley and from the valley to the heights,
 20 and from the heights to the valley in the field of Moab, at the top of the peak, overlooking the surface of the wilderness."

19-20. These verses trace the path of the well as it followed the people wherever they went, no matter what the elevation or difficulty of the terrain.

Following his interpretation that the water is a metaphor for the Torah, *Or HaChaim* comments that the succession of places that go ever higher alludes to the spiritual growth of one who devotes himself to the Torah. He continues to rise until he is even more elevated than the Heavenly angels. This interpretation would follow *Ibn Ezra's* translation of the Hebrew as, *the height* (see below).

3 R. Meir - The Call of the Torah

* The Talmud's explanation continues in *Eruvin* 54a from v. 18: וממקדבר מקנה, a gift from the wilderness — if a man makes himself into a kind of wilderness that everyone can tread upon, then the Torah is a gift for him. וממתנה נחליאל, the gift went with them to the valley (v. 19) — once it is given to him, he becomes נחליאל, an heir of Hashem. וממקד לאל כמות, and from the valley to the heights — From there he ascends to a higher plane. וממקד לאל כמות, and from the heights to the valley (v. 20) — [but should he become proud, then Hashem will bring him down] from a mountain he will become a valley. ראש הפסוקה, at the top of the peak — If he repents, Hashem will raise him up, as the prophet says: every valley shall be lifted up (*Isaiah* 40:4).

And so we see each geographic location in these verses is meant to help us appreciate the path to knowledge of the Torah. Whoever is ready to accept the gift becomes empowered and begins his assault on the highest mountains. But he must not become proud as that will defeat his goal. And yet even if he does, he can still turn to repentance.

4

קיג שרגא פרשת חוקת דעת

אמר ליה רבא לרב יוסף כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל, תורה ניתנה לו במתנה, שנאמר וממדבר מתנה (נדרים דף נה ע"א), ופירשו תוס' דהרא"ש (שם) שהוא מופקר לכל, שיהא מלמד תורה לכל, והמפרש שם מפרש כע"ז שמלמד תורה בחינם לכל.

וצריך להבין מהי החשיבות הגדולה של מי שמלמד תורה בחינם, עד כדי כך שזוכה שהתורה ניתנה לו במתנה בשכר זה. ובמיוחד שכך צריך להיות מעיקר הדין, כדאייתא (שם דף לג ע"א): מה אני בחינם אף אתם נמי בחינם, וכשם שהקב"ה לימד את בני ישראל תורה בחינם, כך צריך ללמד תורה לאחרים בחינם.

ובסוגיא שם חילקו בין המלמד מדרש למלמד מקרא, שעל לימוד מקרא אפשר ליטול שכר, ועל לימוד מדרש אסור ליטול שכר. וכתב הרמב"ם (בהלכות תלמוד תורה פ"א ה"ז): מקום שנהגו ללמוד תורה שבכתב בשכר, מותר ללמד בשכר, אבל תורה שבעל פה אסור ללמוד בשכר, ע"ש וכן פסק השו"ע.

5

(ויד סימן רמו סעיף ה' משמע שמעיקר דין צריך ענין ללמוד בחינם בין מקרא ובין בתורה שבעל פה, ורק במקום שנהגו ללמד מקרא בשכר מותר.

ואם כן תמוה, מדי המעלה המיוחדת של המלמד בחינם, עד שנחשב עצמו כמדבר, וזוכה שתורה תינתן לו במתנה.

ונראה שלא מדובר כאן על מי שמלמד בחינם גרידא, שעל כך אכן עד זוכים לתואר הנעלה של משים עצמו כמדבר. אדם כזה מכונה מלמד תורה בחינם ותו לא, ואין עניינו למדבר, אלא נראה שמדובר במעלה עליונה ביותר, וכדלהלן:

הנה על יואב בן צרויה כתוב בנביא יואב בן צרויה בביטוי "מלכים-א ודרשו חז"ל (בילקוט שם) במדבר - מה מדבר מופקר לכל, אף בן יואב מופקר לכל, והיינו שביטוי זה מופקר לעניים להתפרנס.

יואב בן צרויה פיור ונתן לאביונים למרות מעמדו הרם כראש הסו ובירושלמי דרשו: מכיון שמת, נעשו ישראל כמדבר, אין תימר (תאמר) שהיה כוזב ובונה שם דימוסיות ומרחצאות - שבה, ואין תימר (ואב שהיה כוזב ומאכיל חכמים ותלמידיהם - שבה שבחים (מכות פ"ב ה"ו). ושיואב כוזב במלחמות לא נטל לעצמו אלא לצורכי ישראל, או בנה כזה מר ובתי טבילה, או היה מאכיל בזה חכמים ותלמידיהם.

מוזכרה כאן הדרגה נוספת ויחידה ייחודית, שניתנו כמדבר לא כתיב על כי יואב שהיה בית פתוח, אלא שהיה הפקר כמדבר, שזה מדרגה יותר מבית פתוח לרווחה.

בבית פתוח לרווחה, בעל הבית מרגיש את בעלותו, אלא שבטוב לו פתוח נתון ומעניק לעניים, ואילו בית המופקר כמדבר משמעותי שבעל הבית אינו מרגיש שום תחושת בעלות על ביתו ועל הפציו. כל מי נכנס ולוקח מה שליבו הפץ, מתוך הרגשה שהוא לוקח מהפקר, ואינו שהוא לוקח מבעל הבית.

על דרך זה נבין מהי הדרגה העילאית של מפקיר עצמו כמדבר, שזוכה תינתן לו במתנה.

הנה יש אנשים שהם מלמדים תורה לתלמידים בחינם, וכפי שהדין קובע שצריך ללמד תורה בחינם, אבל יש דרגה גבוהה יותר בהרבה, והיא שהתלמיד קיר את כל מהותו ומציאותו למען התלמידים. הוא מפקיר את התעלות והגות לתלמידים, והוא מבטל את כל כולו למען תועלת התלמידים. * ם זה שמפקיר את עצמו לתלמידים, הוא זוכה שתורה תינתן לו במתנה.

גני שמעלתם של ראשי הישיבות היא גבוהה יותר משל הסנהדרין, כי אצל יואב בן צרויה ראש הסנהדרין נאמר שביתו היה הפקר כמדבר, ואילו על ראשי הישיבות ומלמדי התורה נאמר דרגה שהם מפקירים לא רק את חם אלא את עצמם, שמשמיעים את עצמם כמדבר לכל, לכן הם קודמים ועלתם מסנהדרין.

על כן, תפקידו של רב המלמד תורה, אינו מצטמצם בללמד את התורה ולהנחילה לתלמידים, אלא נדרש ממנו הרבה יותר. נדרש ממנו להפקיר את עצמו, את הגשמיות ואת הרוחניות לתועלת התלמידים.

פי שמוסרים בשם החתם סופר זצ"ל לפרש את דרשתם של חז"ל מהרב המלמד תורה שיהיה דומה למלאך ה' צ-באות (הגיגה דף טו ע"א), בשם מלאך הוא בבחינת "עומד", כמו שנאמר "ונתתי לך מהלכים בין העומדים" (ירמ' ג, ז) כי מלאך "עומד" בדרגתו ואינו מתעלה, כך הרב צריך להקריב את ליטתו האישית לתועלת התלמידים.

חז"ל: כיוון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל, התורה ניתנה לו במתנה, שנאמר ומדבר מתנה (נדרים דף נה ע"א).

ושמע מישים עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל. (וראה במאמר הקודם).

אנשים שאמנם עוסקים בתורה ועוסקים בלמוד תורה ולהרביץ לאחרים, כל אינם מפקירים את עצמם לכל. להפקיר את עצמו לכל הכוונה שעסק ודואג לא רק לתלמידיו אלא לכל ישראל, אדם זה זוכה לקבל את התורה.

מי ששרוי במחשבות נעלות אלו, מי שמופרש מפניות עצמיות ונגיעות אישיות, והוא מפקיר עצמו לכל כמדבר, אינו חדל מלחשוב מחשבות ולטכס עצות אך להרבות תורה בישראל, ואין להרבות כבוד שמים, ואינו חס על עצמו כלל, חסד ומעשים טובים זורמים מתוכו בשפע, הלב והמוח נתונים המה לציבור, לכלל ישראל, להרמת קרן התורה ולקידוש שמו יתברך.

אהל ספר כמדבר משה תשסה

זהו שנאמר ביהושע (משל כו-יח) "נצר תאנה יאכל פריה". ואמרו חז"ל (במו"ק ט"ז) "הרבה שרתך הרבה חלק לך כבוד, סידר את הספסלים, פרס את המחצילאו, וזא יטול שדרות", הרי שאף שיגע יהושע בתורה בכל כוחו ובכל מ"ח מד שהתורה נקנית בהם, אך היו עוד חכמים גדולים ועמלים בתורה, ולא זכה למלא

מקומו של משה ולהיות ראש למקבלי התורה אלא עבור סדור הספסלים וכיוצא ב, אף שלכאורה הרי היה חבל על זמנו של יהושע לעסוק בכגון דא, ויכול הדבר להיעשות על ידי אחרים, אך הפקיר עצמו לטובת הרבים להכשירם לתורה, ובשביל זה זכה גם להכמה יתירה, כי ממדבר מתנה, וכדכתיב (בריש לר-ט) "ויהושע בן נון מלא רוח חכמה וגו'", ושפע חכמה יתירה השפיעו עליו מן השמים, כי הפקיר עצמו למען לימוד תורה לכלל, עכ"ל 1687.

אין לך היכי-תימצני, לתת, למתסר, לגמול חסד וכדומה, גדולה יותר מאשר נשיא ומלך בישראל! רק משום כן, יסכימו בדוחק, גם לקבל על עצמם עול האיציטאל הזאת ...

מהי, בעצמי, הגדלות של פריסת המחצילאות, סידור הספסלים וכדו'. לא רק תלמוד תורה, תפילה ובין אדם למקום. יותר מזה. הרבה יותר מזה. "בין אדם לחבירו", ובמדה הגדולה ביותר. שפע של נתינה ומענקים ורוחנים. כי אין לך נתינה ומענק או חסד או צדקה. גדולים יותר, מאשר כל אלו, ברוחניות!

יהושע הגיע לשיאים בלתי ידועים, בכל הנתינה הכבירה הזאת. כל כולו היה שקוע,

משמע מדבריהם, שאף אם אותו אדם הוא תלמיד חכם מופלג, ומחולל גדולה ויוצר ובונה, אבל דאגתו נתונה רק לשיבתו, לתלמידיו ולחוג שלו, ואם מוכן לשאת בשגרה הציבור כולו, הרי זה ממחריכי העולם!

ועד כדי כך עמוקה ונוקבת התביעה, שחז"ל שם מספרים, כשנטתלק רב אסי מהעולם, נכנס בן אחותו אצלו ומצאו בוכה. אמר לו: רבי, מפני מה אתה בוכה. יש תורה שלא למדת ולמדת, הרי תלמידך יושבים לפניך. יש גמילות חסדים שלא עשית, ועל כל מידות שהיו בך היית מתרחק מן הדינים, ולא נתת רשות להתמנות על עצמך צורכי ציבור. אמר לו: בני, עליהם אני בוכה, שמא אתן דין וחשבון על שהייתי יכול לעשות דיניהם של ישראל. כלומר, אף שצדקת בדברך שלמדתי ולמדתי כל התורה כולה, אבל מתירא אני שלא אתפס על כך שלא נשאתי בעול טורח הציבור, ושמא הייתי בבחינת האומר שלום על נפשי. מכך חשש רב אסי והיה בוכה מה יענה ליום פקודה.

כי על כן, תפקידו של תלמיד חכם ומרביץ תורה הוא, לא להסתפק בזה שלמד ולימד, אלא עליו להיות מפקיר עצמו כמדבר, וכל ימיו לחפש מהם צורכי הציבור שהוא יכול להטיל על עצמו, ושלא יהיה שום עניין ונושא שיכול לתרום חלקו ואינו תורם.

מספרים על הסבא מקלם זצ"ל, שסיפרו לפניו על אחד מגדולי התורה שנכנס פעם לשיבתו באישון לילה, ומצא תלמידים יושבים ושונים את פרקם בהתמדה נפלאה, והתפרץ בכבי מרוב התרגשות ושמחה. הגיב הסבא ז"ל: ודאי, עניין גדול הוא שמסוגל לבכות מרוב אהבת תורה, אך סוף סוף הלא מדובר בשיבתו. הייתי מתפעל פי כמה, אילו ספרתם לי שראה בישיבה אחרת התמדה גדולה כל כך, ושם הוא התרגש עד כדי בכי.

מהיכן צומח בלב ההרגש של 'הפקר כמדבר', דבר זה נובע מרגש ההכרה בתכלית איש יהודי על אדמות. התכלית של האדם היא קידוש שם שמעם - ונקדשתי בתוך בני ישראל" (ויקרא כב, לב), היינו שיהיה מקדש שמו ית' בכביים, אמנם הרי אין קדושה אלא לשון הבדלה ופרישות, ממה אדם צריך לפרוש, מעצמו מחשבונות אנוכיים ומפניות כלשהן, ולהפקיר עצמו בעבור הכלל.

אהל ספר כמדבר משה תשסה

את תורתך, שההשגות שהשיג מופקרים לכל, ובחפצו למסרם לאחרים. ולא רק בשעה שכתב יושב ומלמד לתלמידים הוא מעביר את תורתו לכל, ומה גם שחושב אולי תצא לך מזה תועלת משום "מתלמידי יותר מכולם", וגם לא בשביל הכבוד שבענין, אלא כל מגמתו וחפצו רק מפני שהוא רוצה בטובת חבירו - ראית "חידוש" בספר מסויים! אל תשמרנו רק לעצמך, ל"חידושי תורה" שלך, אלא תמסרנו לאחרים! תהנה אחרים מהמתנה טובה שמצאת, כדי שכל אחד יוכל להשתמש בידיעה זו ג"כ, זו היא עין טובה! זהו "שעושה אדם את עצמו שהוא מופקר לכל"! "הפקר כמדבר"!

לכל אלו הקדיש, ממש, כל טיפה שבו. לכל אלו עמל, לא רק לבצע את עצם הנתינה, אלא לערוך מערכות, מה אפשר, מה שייך, איך להעניק, איך לתת. ואם זאת היא ה"תאנה", אם כך היא ה"נצירה", אם זהו ה"פרי", אם לכך נותן יהושע את כל מציאותו - מה, איפוא, מתבטא ב"יאכל פריה". הכיצד "אוכלים" את הפרי הזה, המנוצר.

הוי אומר, נתינה, מענק וחסד, במימים עוד יותר גדולים. כי מהי ההזדמנות הכבירה ביותר לביצוע כל אלו, אם לא, מלכות, נשיאות, מנהיגות.

שכן מי לך יותר מסוגל להרבות טובה צדקה וחסד עם כל עמו, מאשר מלך, נשיא ומנהיג. את זאת קיבל יהושע. הוא היה זה, אשר נצר ושמר וטפח את הפרי הנפלא הזה, הקרוי "נתינה", על כל משמעויותיו. הוא יאכל פירות אלו. הוא ינהה מהן. חעמדו

6
איך לקדם, איך לשפר את רוחניותם של באי בית המדרש. כל כולו היה נתון בסדר עבודת ה"נתינה", ה"חסד", לזולת. "הבין אדם לחבירו", הגיע, אצל יהושע, לשיאים בלתי משוערים, בתכנון, בביצוע, בגוף ובנפש. לכל אחד לפי דרגתו, לפי צרכיו, לפי הדישות התקדמותו ועבודתו מקודש. מה זה "הרבה שרתך", שנאמר למשה רבינו, במה שרתו, רק בשימוש תלמידי חכמים, בכל צרכיו הפרקטיים של משה רבינו. בין נבין, איפוא, כי ה"תאנה" שנצר יהושע, היא היא כל עמל וסדר העבודה, של נתינה, חסד, הזולת, הבין אדם לחבירו, לא רק בגשם, אלא ברוח לקדם, לשפר, לגדל, לגרום עוד ועוד "שטייגן", בתורה, ביראת שמים, במדות, לתלמידים, לחברים, לבאי בית המדרש, ל"רב", למנהיג, לנשיא, למלך.

Expounding the *pasuk*: זאת התורה אדם פי ימות באהל. This is the teaching regarding a man who would die in a tent (19:14), Reish Lakish taught "The Torah can only be preserved by a person who is willing to kill himself for it" (Shabbos 83b).

In other words, a person has to exercise self-sacrifice in order to truly grow in Torah scholarship.

A Torah institution of any sort, whether a yeshivah or Bais

Yaakov, can only succeed if someone involved is ready to "kill himself for it" — i.e., to negate his ego entirely. A builder of Torah cannot be busy with who will get the credit for the success of the institution, said Reb Nachum. Only a person who is not in it for his own glory or power can truly build Torah.

ג] וראיתי שכתב הג' רבי משה חברוני זצ"ל (משאת משה, מוסר עמ' קז), בביאור המשנה באבות (ג-ו) "הלומד ע"מ ללמד מספיקין בידו ללמוד וללמד", כלומר, שאם הוא מבקש לעשות צדקה ברוחניות, לפרוש לרעב לחמו", מסייעין בידו מן השמים שיבוא ללמד אחרים. ומחדש שם, שעל דרך הכתוב אצל צדקה, שלא רק מסייעין אותו לבצע את מעשה המצוה, אלא אם אין לו "ממציא לו מעות" וכו', הוא הדין ברוחניות, נותנים לו ג"כ את הכלים ללמד. אף אם אין לו את הכשרונות הראויים בכדי להיות "מלמד", מסייעין בידו להיות ראוי ומוכשר ללמד היטב, "מספיקים בידו ללמוד וללמד". כך הם דבריו "ה"ה נמי בתורה, אם לומד ע"מ ללמד ממציאין לו ונותנים לו בינה והשכל אין ללמד, ואם צריך חידושים נותנים לו גם חידושים!", עכ"ל.

כל אחד מבין שכדי ללמד תלמידים צריך כוחות ותכונות מיוחדות, כדי למשכן וקרוב לתורה, היכן נרכשים כוחות אלו? בבית ספר למורים? ... לא! בביהמ"ד זוכים בהם! ע"י לימוד על מנת ללמד, זה הדבר אשר מכשיר את האדם להיות מוכן בכל הכלים ובסייעתא דשמיא הנצרכת לזה.

16

ובגמ' (תענית כ ב): "לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז", והיינו שיוכל לכוף עצמו בפני אחרים ולבטל דעתו מפני רצון חבריו, ולא יהיה קשה כארז שאינו יכול לכוף קומתו בשום פנים. והוסיפו שם: "ולפיכך זכה קנה ליטול הימנו קולמוס לכתוב בו ס"ת תפילין ומזוזות". והיינו שמידת הענווה ושפלות הרוח קשורה לתורה עד כדי כך שאפילו כתיבתם של דברי תורה א"א שתהיה אלא ע"י קולמוס של קנה, הכופף קומתו, ולא ע"י ארז הקשה.

והפירוש הב' איתא בגמ', שיעשה אדם עצמו כמדבר שהכל דשין בו. ופירשו רש"י וכל הראשונים שמפקיד את עצמו ומלמד תורה לכל, ובתנא. ומה יש בזה לומד עם הכל שדוקא משום כך זוכה לתורה במתנה, ובפשיטות נראה, שהוא משום ענין של מדה כנגד מדה, שכדי לזכות בתורה במתנה הוא רק ע"י שנותן את עצמו במתנה לעם ישראל ללמד לכל, אינו מקפיד על זמנו לצורכו הוא, כי אם ללמד לערכי הכל, ובתנא, וכיון שעושה עצמו למתנה זוכה גם מהקב"ה במתנה. [מה אני כחנם אף אחס כחנם, ואז זוכה לאני כחנם].

14c טיב פרשת חקת התורה שנמ

שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל - תורה ניתנה לו במתנה, שנאמר: 'וממדבר מתנה'. וכיון שניתנה לו במתנה נחלו אל, שנאמר: 'וממתנה נחליאל'. וכיון שנחלו אל עולה לגדולה, שנאמר: 'וזמנחליאל במות'. ואם הגביה עצמו - הקב"ה משפילו, שנאמר 'ומבמות הגיא', ולא עוד אלא ששוקעין אותו בקרקע, שנאמר 'ונשקפה על פני הישימוץ'. ואם חוזר בו - הקב"ה מגביהו, שנאמר 'כל גיא ינשא'.

לימוד גדול שנו כאן, שאם אדם רוצה לזכות ולהצלח בתורה, העצה היחידה והסגולה הגדולה לכך הוא להיות בענוה ושפלות רוח, עד לדרגה שהוא נהיה כמדבר. שהוא הפקר לכל.

אבל אם התלמיד חכם מגביה עצמו הקב"ה משפילו, וזוהי הסיבה שיש אנשים תלמידי חכמים, שלפתע פתאום הם נופלים, כי נכשלים בגאווה, ונופלין מאיגרא רמה לבירא עמיקתא. כיון שהתגאה הקב"ה משפילו.

ועל כל אחד שרוצה להצלח ולזכות בלימוד ועסק התורה, שישמר מגאווה עד קצה אחרון, וישפיל עצמו כאזוב ותולעת, ואז יצליח בתורה.

15 קי שיחות מאמר לו מוסר

ההכנה השניה לקבלת התורה, נרמזת בהמשך הפסוק: 'ויחנו במדבר', והיא תיקון המידות, וביחוד מידת הגאווה, והוא עפ"י מה שאחז"ל (נדרים נה א): 'כיון

שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל תורה ניתנה לו במתנה, שנאמר: 'וממדבר מתנה' (במדבר כא יח), וכתב האו"ח: 'כי אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמשפיל עצמו ומשים עצמו כמדבר (עירובין נד א), וכנגד זה אמר ויחנו במדבר, לשון שפלות וענוה כמדבר שהכל דורכים עליו'. כדי לזכות לקבלת התורה צריך האדם להיות עניו ושפל רוח.

ובגמ' עירובין (יג ב): 'מפני מה זכו ב"ה לקבוע הלכה כמותם, מפני שנוחין ועלובין היו ושונים דבריהם ודברי ב"ש, ולא עוד אלא שמקדימין דברי ב"ש לדבריהם'. ופרש"י "עלובין - סבלנים". והרי שבכך תלויה הזכיה לאסוקי שמעתתא

קא המצפון חקת חכמת (נצ"כ' קא)

תנאי נוסף העמידו חז"ל בפני הבא לקבל תורה, ומדבר מתנה, כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל, ניתנה לו תורה במתנה (נדרים נ"ה), וכן אמרו אם משים אדם עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו, תלמודו מתקיים בידו, ואם לאו אין תלמודו מתקיים בידו (עירובין נ"ד), ומכאן שמי שאינו עושה עצמו כמדבר אינו זוכה לתורה.

גם פעמים ביום אנו מתפללים נעות לשוני מרע ושפתי מדבר מרמה, ולמקללי נפשי תרום ונפשי כעפר לכל תהיה, ורק לאחר מכן פתח לבי בתורתך, רק לאחר שהוא עושה עצמו כעפר לכל, שהוא כלום והוא שותק למקללי, ואינו מרגיש שפוגעים בו כי הלא עפר הינה, משה רבינו שאמר ונחנו מה הוא אשר זכה לכתר תורה, וכשהיה איזה פגם דק לגדול ערכו של משה רבינו, מיד בא לכלל כעס בא לכלל טעות (ספרי מטות מ"ח).

* כמהלך החיים שלנו אין אנו רואים סתירה בין קבלת תורה לגאווה, אין אנו מבינים שיתכן ואחד יעלה במעלות החכמה אבל לא במעלות התורה, אך האמת שרק לאחר ונפשי כעפר לכל תהיה בא פתח לבי בתורתך, וכפי שפירש הגר"א שלב הוא מקום התאוה, ופתיחת הלב לתורה היינו ניצול כוח התאוה שלב לתורה, וכדרך זה פירש גם

R. Taty

freedom be if he merely obeyed and watched the world perfect itself without his own massive and heroic effort? Surely Hashem must mean something else in His command - perhaps He means only that eating will be so dangerous that He does not require me to do it; perhaps His command is in fact only a warning; let me show Him that I am ready for that danger, I am ready to take on all of life, and death too, to show who I am in reality.

The positive side: readiness to serve, readiness to sacrifice, readiness to enter danger, even to die - after all, Hashem had told him that he would die if he ate. And the justification: what is my free will for if not to be used, asserted?

But the negative side: I must be independent; I must act; I must be the builder of my own life; I must not sacrifice my independent sense of self in a melting into something greater than myself. I will do anything to remain myself; I shall not yield my will.

And here is the paradox. While man asserts his independence, he is nothing, merely a small bundle of protoplasm asserting the scope of his smallness. But when he annuls his independence, negates his ego, he melts into the reality of a greater Existence and thereby achieves real existence. And not merely existence as an unidentifiable part of a greater whole: no, existence as a great human being. Moshe was perhaps the greatest human who ever lived, and the Torah clearly indicates the reason: he was the humblest who ever lived. He was able to completely annul his independence and become totally attached to the Creator; and the result was not that he disappeared, but that he became the most famous individual who ever lived.

20

In the work of sacrificing the ego, it is easy to be misdirected - destroying the negative aspects of the ego, the vested interests, does not mean destroying the will. One who has conquered the ego should not be an unmotivated robot - quite the contrary; one should be burning with motivation. The dedication of the faculty of *bechira*, free will, to the Creator does not mean sacrificing will; the mistake which can be made here is to destroy all motivation and become an empty, emotionless vacuum of a personality. That is not what is required. The spiritual path here is to sharpen the will, to hone to a razor's edge the drive of the will, to fan the flames of raw motivation and desire into a

blaze - and fully active and flamingly alive, to give them to Hashem.

*A true servant is not an empty shell of a human from whom all content has been drained, a mechanical and bland being who lacks all will and interest. Exactly the opposite: a true and valuable servant is one who burns with motivation, whose will is powerful and unshakable, but whose will is poised constantly to carry out the wishes of the master, not the personal vested interests of the servant. He has made his master's will his will, he acts as passionately for his master as he possibly could for himself because there is no difference between his master's desires and his own.

ובמצוותיך תרדוף נפשי, דהיינו יצר חמדת הממון יהפך לחמדה למצוות.

מי שזוכה למדרגות הללו, לנצל כוחותיו לצד הקדושה הוא זוכה לרביקות בתורה, כדי לזכות לתורה חייבים להיות בית קיבול לתורה, וכפי שמרגיש את האני שבו באותה מידה מצטמצם הכלי קיבול שלו, וכפי שצטמצם עצמו ועושה עצמו לעפר, כך מתרחב הכלי לקבלת התורה, משה רבינו הוא גם עניו מכל האדם, וכתוצאה מכך הוא גם מקבל התורה.

21

שפתי חיים

ר' חיים ברוך

"ואמר ר"א מאי דכתיב לחיינו כערוגת הבשם, אם משים אדם עצמו כערוגה זו שהכל דשין בה... תלמודו מתקיים ואם לאו אין תלמודו מתקיים... אמר רב מתנה מאי דכתיב וממדבר מתנה, אם משים אדם עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו, תלמודו מתקיים ואם לאו אין תלמודו מתקיים" (עירובין נד).
למדנו חז"ל בדרשה זו שענוה ושפלות הם הבסיס לזכות לקבלת התורה במתנה, אדם השם עצמו כמדבר כהפקר, שכל החפץ דורך ודש עליו, הוא זוכה שתלמודו מתקיים בידו. אמנם צריך להבין את הקשר והשייכות להצלחה בתורה ע"י מידת הענוה, ומפני מה היא השורש והבסיס להקנת התורה בנפשו, ומדוע זה מתבטא דוקא במידת הענוה ולא בשאר מידות.

22

השכל האלקי יובן רק בלב הענו

המהר"ל (נתיב התורה פ"ב) מבאר: "וזה כי התורה השכלית היא שכל פשוט, ולפיכך אם האדם משים עצמו כערוגה שהכל דשים בה שהוא בעל הענוה וזכה יש לו מדת הפשיטות כמש"ב, וכאשר הוא כך יש לו התיחסות אל השכלי שהוא פשוט ותורתו מתקיימת".
התורה היא שכל אלקי - אורייתא וקב"ה חד - ולא שכל אנושי ולכאורה איך יתכן שהאדם בעל השכל האנושי יהיה מסוגל לקבל ולהבין את השכל האלקי שהוא למעלה מהשגת השכל האנושי, אמנם נכון שאין התורה נוגדת לשכל האנושי, אבל כדי להבין שכל אלוקי צריך קודם לערן ולזכך את השכל האנושי, כדי שיהיה מסוגל לקלוט, ולקבל את השכל האלקי.
מידת הענוה היא המפתח ליכך את השכל האנושי ולזכות לקבל את השכל האלקי, ונרחיב עוד בביאור הדבר מדוע דוקא הענוה היא המפתח לקבל את השכל האלקי.

23

מידת גסי הרוח - מוגבלות

חז"ל אמרו (עירובין נה). "לא בשמים נהי, לא תמצא במי שמגביה דעתו עליה בשמים ולא תמצא במי שמרחיב דעתו עליה כים, ר"י אמר לא בשמים היא לא תמצא בגסי רוח וכו'".
מבאר המהר"ל (שם) "לא בגסי הרוח היא, שאין להתורה שייכות כלל לגס רוח שהוא בעל מדה גשמית, וראיה לזה כיו לשון גסות מודה על עבות וגסות, והעבות הוא לגשם, ועוד הגשם יש לו רחקים מוגבלים, וזהו מדת גס רוח שהוא מגביל עצמו בגדלות לומר כי כך וכך גדול הוא, לכך אין ראוי מדה זאת אל התורה שהיא שכלית, ולא יכנס השכל בגדר הגבול, אשר הגבול הוא שייך אל דבר הגשמי".
גשמיות הוא דבר מוגבל, יש לו מידות אורך רחב וגובה, (גם הדבר המעורר ביותר בגשמיות הוא דבר מוגבל), וזהו גם מידת הגס רוח, המוגבל בגדלותו, עצם הרגשת הגדלות יוצרת הגבלה כיון שכך וכך הוא גדול ולא פחות, ולכן מי שיש בו מידת גסי הרוח, אין הוא ראוי לזכות לתורה שהיא שכל אלוקי, ורתינות היא ללא גבול, ולא יכולה התורה שהיא ללא גבול, להכנס באדם גס רוח המוגבל בגבולות כפי הערך שמגביל עצמו, (עצם נתינת מדה לרבר גורמת הגבלה, שהרי קשור למדה כל שהיא).

בתפלה אנו אומרים: 'כי הם חיינו ואורך ימינו', כלומר חובתנו לעסוק בתורה מתוך תחושה שהתורה היא עצם החיים ובלעדיה כמתים אנו חשובים, והנה בעבור חיותו הגשמית נוהג האדם לעמוד ולהתייגע בגופו ובנפשו ואף תוך נטילת סיכונים של ממש וכלשון הפיוט 'בנפשו יביא לחמו'. ובעד קיום נשמתו התלויה בעסק התורה הלא בוודאי ובוודאי צריך למסור את עצמו כל נפשו ומאודו בשביל לזכות בה ולקנותה. וצריך להרבות על כך תפלה בדמעות ורחמים לזכות שיפתחו לנו שערי דעה והשכל להבין ולהשכיל בלימד התורה ושיתקיים הלימוד בידינו.

31 ר' פריהן ע

מעתה נתעמק נא: הו"ל אומרים כי 'העוסק בתורה הרי זה מתעלה שגא' ומתנהג נחליאל ומנחליאל במות' (וי אבות ב). ונחזי אנו: מהו מקום ההתעלות הזאת? השכל מתדדד, ידיעותיו מתרחבות — אך אם אינו משתנה כולו בכל התנהגותו בעקבות תורתו עדיין אין זו התעלות. ועל כגון זה כתב החסיד יעבץ שראינו אדם גדול בתורה שבאמת אינו חכם אלא 'יודע תורה' (בפירושו על אבות ג, כא במשנת אם אין יראה אין חכמה). אם כן — איה מקום ההתעלות באדם? הנראה בזה 'בעיה בבירור' הוא כי מקום זה היא היא עדינות הנפש: אם העוסק בתורה מתעלה באמת, כל התנהגותו מבטאה עדינות ואצילות רוח. וזה פשוט: הבורא ית' הוא 'דק על דק עד אין נבדק', וכל ענינה של תורה היא דקות, בגדר הררים תלויים בחוש השערה, ולכן הקרוב באמת לבורא ולתורה מתעלה בהרגשה דקה בכל עניניה, והיא יוצרת הנהגה של נבדדות. מי שאין לו עדינות נפש אין לו הכלי שבו יוכל לקבל אמיתת התורה — הוא מופקע ח"ו מעליה, אף שיזכר להיות יודע תורה...

היום זה האדם. כמו שהים גדול ורחב ידיים, ואף על פי שכל הנחלים הולכים אליו, לעולם אינו מתמלא ועולה על גדותיו, כך הלב נמשל ונדרמה לגדול הרחוב וההיקף שטמון בו, והכוחות הרוחניים זורמים אליו, ואפילו ילמד את כל התורה כולה, ותיכנס אל תוך הלב, עדיין הלב אינו מלא.

ואם כן, הרי אדם מעצם טבעו ונשמתו טבועים בו כוחות רוחניים גדולים ואדירים. מדוע קשה עליו לזכות לתורה, וזה מפני שמסך החומר מאפך עליו ומסתיר את כוחותיו האדירים. וראה עוד במאמרי חינוך מאמר כח'.

וכשמושים אדם עצמו כמדבר, כשאדם נעשה מופרש מגופו, ואינו חושב על אודות עצמו ועל ביתו מאומה, אלא מפקיר ומקדיש את עצמו לזולת, החומר מוסט לחלוטין, והנשמה מתחילה להקדיש אור מלא, וממילא זוכה לתורה ניתנה לו במתנה, כי כשנחשפים עצמיות ופנימיות נשמת האדם, וזו ממנו מסך חומר הגוף המבדיל, הרי מתגלים בו כוחותיו הגדולים והאדירים שעמדם קל מאוד לזכות לכל התורה כולה במתנה.

תשע **אהל** פרשת חוקת **משה**

אמנם - 'ומדבר מתנה', אם עושה אדם עצמו כמדבר, אז זוכה לתורה במתנה. ובביאור 'כמדבר' יש שני פירושים, במדרש הנחומא איתא, מה מדבר שהוא מפונק מכל, כן האדם יפנה עצמו מהכל, שאין לו דבר בעולמו מלבד התורה והמצוות, ולפירוש זה נמצא דהוה התנאי לזכות לתורה במתנה. לפנות את עצמו אין פירושו שלא יכניס עצמו ענינים חדשים, אלא לפנות מדברים שאיננו פנוי, ענינים שהוא כבר עסוק בהם, והרי עסוקים אנו בענינים הרבה, אם מי שיש לו בית, הרי עסוק הוא בעסקי ביתו, ואם, חלילה, יש מצב מלחמתי הרי הוא עסוק בחדשות, שקוראים לפרטי פרטים אע"פ שמיד לאחמ"כ נשכח כל מה שקרא, ואם שעסוקים במוחיות ואם בנסיעות וכדו', כללו של דבר, אם אין האדם מפונה כמדבר מכל וכל שכולו הוא רק לתורה, לא יזכה לה. והנה משתוממים אנו שנית רבנות, על אי ההצלחה בתורה שרואים בזמנינו, שאע"פ שלומדים תורה ועמלים בה, יוצאין פירות שלגמרי אינם בהתאם לעמלה של תורה, ואי ההצלחה? ובוודאי שסוד אי ההצלחה בתורה הוא בזה שאין מפנין עצמנו לתורה - שלא יהיה לנו דבר מלבד תורה.

תצו **33 באר** חוקת **משה**

תורה ניתנת לו במתנה, והנה המאמר הראשון הוא מקיף יותר, באמרו שאינו יכול לקנות החכמה והתורה, היינו לא רק שאינו זוכה לכך שתינתן לו התורה במתנה, אלא שלא ייתכן קנינה של תורה, ללא שיהיה בבחינת 'מדבר'.

והנה קיימים שני מושגים במהות 'מדבר' ראשית הפקר, היינו כמו שפירש' (נדרים שם), 'מלמד תורה בהנם לכל' ומפירש יותר: (עירובין ה"ג) עושה עצמו כמדבו שהכל דשים בו, כלומר, לא רק הפקר אלא שדשים ומכזים אותו. וזו היא ההכנה לזכו לאור באור החיים קנין התורה.

ברם קיים מושג נוסף בבחינת 'מדבר' והוא הצמאון והשתוקקות, כדרך שאמר דו המלך ע"ה (תהלים ס"ג, ב') צמאה לך נפשי כמה לך בשרי בארץ ציה ועיף בלי מינ ואמרו (בראשית רבה פס"ט) כשם שנפשי צמאה לך, כך רמ"ח אברים שיש בי צמאי לך, היכן, בארץ ציה ועיף בלי מים, כלומר, הביטוי ל'משים עצמו כמדבר' הוא לא ר בזה שמפקיר עצמו ואינו חס על כבודו, אלא גם בהוספת צמאון למעינה של תורה - שירות אותו — בצמאון כזה שיש לאדם כמדבר, 'ארץ ציה ועיף בלי מים', והוא שאמו (תנא דבי אליהו וזוטא פ"ד) הא למדת שאין דברי תורה נבלעים בלב האדם, אלא בו שהוא ע"י להם.

ולכן סיימו (בראשית רבה שם) כן בקדש חזיתך — על כן בקדושה חזיתי והיינו נמש' בזה"ק (ח"א — פ"ה ב') אתערותא דלעילא בתיאובתא דלתתא תלי פירוש: כשם שהאדם חומד ומתאוה לסוב האמיתי, כך מתעורר למעלה כנגדו, ול החמדה וההשתוקקות כך היא מדת ההתעוררות. למעלה, לעורר רחמים עליו שיהו להתעלות מעלה מעלה — כן בקודש חזיתך.

32 **נתיבות** חוקת **שלום** **קבה**

והנה בפ"י ממדבר מתנה, איתא בספס"ק לפרש עוד שהוא ע"ד מאה"כ (תהלים סג) מזמור לדוד בהיותו כמדבר יהודה אלקים א' אתה אשחרך צמאה לך נפשי כמה לך בשרי בארץ ציה ועיף בלי מים כן בקדוש חזיתך וגו', היינו שמדבר מורה על מי שהוא בבחי' ארץ ציה ועיף בלי מים, וכדחז"ל (ב"ר סט, א) על פסוק זה, כשם שנפשי צמאה לך כך רמ"ח אברים שיש בי צמאים לך, שכל רמ"ח האברים צמאים ומשתוקקים לאלקות. וענין זה שייך גם בתורה, כמו דאיתא בתנא דבי אליהו (זוטא יד), שאין דברי תורה נבלעין בלב האדם אלא כמי שהוא עיף להם, היינו בלב הצמא ומשתוקק לדברי תורה.

וזהו אמרו ומדבר מתנה, שהצמא ומשתוקק לתורה כמו בארץ ציה ועיף בלי מים הוא זוכה לדברי תורה יכנסו בלבו. ואפ"ל דב' פירושים הללו של ממדבר מתנה שייכים לשני סוגי בנ"א, זה שזכה לתורה ועוסק בהרבצת תורה, צריך להיות כמדבר, הפקר לכל, אך זה שהוא בארץ ציה ועיף בלי מים, שאין לו התורה שנמשלת למים, תפקידו הוא הצמאון כמדבר, וכמאמר מרן הק' מקוברני זי"ע, שהגרוע ביותר כאשר יהודי משלים עם מצבו, שכבר ישאר כמו שהוא, וע"כ העבדות של זה שהוא כמדבר ובלו מים שיעורר צמאון והשתוקקות, שע"ז הוא ממשיך עליו אתערותא דלעילא במתנה. וכדאיתא בזה"ק (ח"א פו:) אתערותא דלעילא בתיאובתא דלתתא תליא, שכמדת הצמאון של יהודי כן הוא זוכה לאתערותא דלעילא שכן בקודש חזיתך.

וכמ"כ בשבת שייכים ב' מצבים אלו, יש יהודי שמרגיש שבת, אשרי חלקו, אך גם מי שאינו מרגיש שבת לכהפ"ת יעורר תשוקה וצמאון להרגיש נועם השבת, כד"א בזמ"י אכסוף, כאיל תערוג על אפיקי מים כן נפשם תערוג אליך לקבל נועם שבת, למדת הצמאון שמעורר בנפשו כן נותנים לו במתנה מן השמים שכן בקודש חזיתך.

אדם ששואף להגיע ליעד מסוים, והוא יודע מראש, שכדי להשיג מטרתו יעמוד בפני קשיים עצומים, תקופה ארוכה, ויצטרך להאבק בלי הרף, אעפ"כ מוכן הוא להאבק בכל כוחותיו כדי להשיג מטרתו — זהו רצון. אך עדיין יתכן שרק נדמה לו שהוא רצה. אם באמת עמד בכל הקשיים והשיג המטרה הנכספת — זו ראייה ברורה שרצה. באותה מדה שנאבק והתמסר — כך היה שיעור הרצון.

מישהו רצה לגמור מסכת. הטרדה הראשונה שעמדה לו בדרכו — הפסיקה את תכניתו, לא היה זה רצון אלא דמיון. כמה שבועות התגבר על קשיים ואח"כ נשבר — פירושו של דבר שהרצון היה מוגבל-אם בשעה שהחליט לסיים המסכת ראה לנגד עיניו הקשיים המרובים שיעמדו לו בדרכו, הטרדות, הנסיגות — יתכן שיהיה כמעט בודד במערכה — ואעפ"כ החליט ועמד בכל הקשיים, וגמר — זהו רצון אמיתי.

באים חז"ל ואומרים: "ברוך שאדם רוצה לילך — בה מוליכים אותו". כשהוא רוצה, נוצרה נכונות להלחם. כשהוא מוכן להלחם כדי להגיע — כבר

אינו הולך לבדו. משמים מוליכים אותו. ממשכה שם הגמ' "בא ליטהר מסייעים אותו". אין לו אלא להיות "בא ליטהר" — ומיד "מסייעים אותו".

37

בריאה היא יש מאין! כשם שנפש ושכל זו בריאה כך רצון זו בריאה! ויותר מהם. למה שאדם אינו יכול להגיע בעזרת הנפש, השכל והמדע, יכול הוא להגיע בעזרת כח הרצון. דברים שהם למעלה מן השכל מסוגל הוא להשיגם בכח הרצון. רצון הוא כח מחץ אדיר — שכל השערים נפתחים לפניו. זוכה לסייעתא דשמיא ודאית, "בא ליטהר מסייעין אותו", אם לרע ח"ו — בא ליטמא פותחין לו. עד כדי כך, שממש "אין לך דבר העומד בפני הרצון"! (עפי"י ז"ק"ג, ע"ב)

38

דבר חז"ל אלה טמונה אמת עצומה: מה שאדם רוצה ברצון אמיתי — הוא משיג, ולאידך גיסא — מה שהאדם השיג — זה מגלה שבאמת רצה.

אם נעשה פעם חשבון נפש נוקב עם עצמנו — על מקומנו ברוחניות, עד כמה אנו שקועים בלימוד, על חולשות שונות שמקננות בנו ואינן מרפות מאתנו, על מידות רעות המבצבצות מתוכנו, חדשים לבקרים, על מדת העצלות המשתרעת עלינו ואיננה נותנת לנו לקיים מצוות ולהתפלל בכבוד ראש — ואנו עומדים נבוכים — כמה להתחיל ואיך והאם יש בכלל סיכוי כל שהוא להחליץ — הרי קיים מפתח סתר, הפתוח בפנינו כל השערים, בלי יוצא מן הכלל — רצון!

וזהו ממש כל העבודה — לחזק בכל כוחנו את כח הרצון. להיות "בא ליטהר". כל פרט מפרטי הליקויים הנפשיים שבנו — ברגע שמתעורר — תשובתו בצדו — חיזוק כח הרצון להחליץ מאותו ליקוי. כשנרצה בכל לבנו ומאודנו ונהיה נכונים להתמודד עם קשיים — אנו בטוחים-שנצליח, מפני שממש "אין לך דבר העומד בפני הרצון"!

39

מעמד הר סיני העמיד את הכלל ישראל במקום גבוה מאד. 'השמע עם קול אלקים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי' (דברים ה, ג). עלינו לעורר עצמנו לצאת מהקטנות בה אנו שקועים, מהקטנוניות בה אנו סבוכים, ולהחדיר בלבנו שאיפה לגדלות. והבוצע מסייע לכל אחד כפי מה שהוא. "פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון", גם ברוחניות! הקב"ה משיב לך חי כפי רצונו ותאוותו. אם נעורר בלבנו שאיפה לגדלות — נגיע אליה, שהרי חז"ל מבטיחים "ברוך שאדם רוצה לילך — בה מוליכים אותו"!

34

רה תפארת שמשון • ביאורים

נוסח הבקשה על תורה שבתפילת שמונה עשרה היא: "חננו מאתך דעה, בינה והשכל" — "חננו" מלשון מתנת חיים.

ישנם דברים שלא ניתן לרכשם בממון, ובהכרח שניתנו למחזיק בהם במתנה. כגון: אם נראה יהודי עונד על ידיו שעון נאה נשאלהו היכן קנה אותו, כי ערכו פחות או יותר ניתן להשגה ע"י בעליו. אך אם נראה אדם חסר אמצעים מחזיק בידיו יהלום בשווי חמש מליון דולר, לא ישאלוהו "היכן קנית אותו"? אלא "מי העניק לך אותו במתנה"? כי לא יתכן במציאות שהוא קנה בעצמו את אותו יהלום.

בתורה הקדושה. טמונה קירבה כה מופלאה להשי"ת, עד שאפילו אם ישתדל אדם לקיים מצוות ולעשות מעשים טובים בכל כוחו, לא יתכן כלל שיהיה באפשרותו לקנות תורה על ידם. יהודי מצד עצמו אינו מסוגל לקלוט את האמור בתורה הקדושה. אפילו על משה רבינו ע"ה מסופר בחז"ל (שמו"ר פמ"א, א, ו): "אמר ר' אבהו, כל מ' יום שעשה משה למעלה היה לומד תורה ושוכת, א"ל: 'רבון העולם יש לי מ' יום ואיני יודע דבר'.

מה עשה הקב"ה? משהשלים מ' יום נתן לו הקב"ה את התורה מתנה, שנאמר 'יתן אל משה' — גם למשה רבינו ניתנה התורה במתנה, ולא ע"י מעשו.

ענין זה בא לידי ביטוי גם ברכת 'חונן הדעת' לפני הבקשה על התורה — "חננו מאתך דעה בינה והשכל", ישנה הקדמה: "אתה חונן לאדם דעת". לעומת זאת לפני שאר הבקשות "סלח לנו", "רפאנו ה'", "ברך עלינו" וכו' לא מצינו כל הקדמה. כי בשעה שבאים לבקש בקשה על תורה, יש להקדים הקדמה של מתנת חיים, ובלעדיה אין לנו את אותה זכות שהיתה במתן תורה. נתינת התורה תמיד תהיה בחיים.

אמנם, אף כי התורה ניתנת לנו במתנה ולא נדרשת מאתנו מסירות נפש עבודה, מ"מ דבר אחד נדרש ממקבל מתנה: לרצות במתנה! דבר זה הוא תנאי יסודי בעצם הניתנה.

35

ידוע התיאור המובא בחז"ל על אשר התרחש בשעת מתן תורה, וז"ל המדרש (דברים רבה פר' עקב): "מאימתי נפסלו האומות מלפני הקב"ה? משעה שנתן הקב"ה את התורה בסיני, שחזר על כל האומות שיקבלו תורתו ולא בקשו, שנאמר 'ויאמר ה' מסיני בא'. אמר לבני עשו: מקבלין אתם תורת? אמרו לו: מה כתיב בה? אמר להם: 'לא תרצח'. אמרו לו: עליה אנו בטוחים, שהוא מן פטריקון שלנו, דכתיב: 'ועל חרבך תחיה'. וכן אמר לבני ישמעאל: מקבלין אתם תורת? אמרו לו: מה כתיב בה? אמר 'לא תגנב'. אמרו: עליה אנו בטוחין, שנאמר 'ידו בכל' וכו', אמרו לו הכל: אין אנו מקבלין אותה, תנה אותה לעמך, שנא' ה' עוז לעמו יתן', אמר להם: מי שהוא מקבל תורתו להם אני מברך בשלום, שנאמר ה' יברך את עמו בשלום".

הפעולה היחידה שהיתה מצד כלל ישראל במתן תורה היתה: רצון והתעוררות לקבל את התורה — "יוצא משה את העם לקראת האלקים מן המחנה" (שמות יט, יז). וכיון שרצו בכל מאודם את התורה, נפתחו להם מעיינות התורה והחכמה.

משל למה הדבר דומה? אדם יסיכים להעניק לחבירו יהלום יקר אך ורק אם ידע שהוא ישמור עליו ויעריכו כפי ערכו, אך אם ידע כי מקבל היהלום מתכוון לשחוק עמו בחול, בשום אופן לא יאות ליתנו לו.

• עבודת הכללי-ישראל בקבלת התורה היתה רק: לרצות במתנה — בתורה, ולהחשיבה. הקב"ה מצפה לראות מה כביכול נעשה עם התורה הקדושה, ואם נדע להעריכה ולהשתמש בה כראוי נזכה לקבלה במתנה.

"*Achar kach*," he says, if you've reached this rung of the ladder, "*yishtadel l'hosif al mah sheyesh biy'cholto*." If you are serious, if you want to grow out of your pettiness and your smallness, if you want to become a big person, this is how you do it. You reach one level, you work at it, you integrate it into your being until it becomes part of you, until it becomes second nature. Then it's time to move ahead to the next step. You don't stop and sit back on your laurels congratulating yourself on what you've accomplished. No, you don't do that. You move ahead. You immediately go to work on the next step, the next rung on the ladder of your personal advancement.

But Jews are realists, and they are likely to raise objections. It's too much. I can't do this. I'm a practical person, not a dreamer. I know I'm not going to become a saint. I know I'm not going to set the world on fire. I don't want to delude myself. I've done enough; what's the point of going on?

So the *Chovos Halevavos* says, "*V'yehsof od b'libo*." You should desire a little more in your heart. Even if you say you can't do it, at least try to do something more. You have a heart and you have emotions, so just let the feelings come over you and find it in yourself to desire to be just a trifle better. That's all we're asking of you. Just want it, desire it. Without desire and aspirations, we are no more than clumps of earth. So regardless of what will actually happen, at least have the desire to reach for the next little rung.

And what happens now?

The next few lines of the *Chovos Halevavos* are so astonishing that they will turn your mind upside down. Listen to what he is saying.

You've achieved something. You've moved a few micrometers up the ladder, and now you're sitting back and taking stock. You're ready for the next step. It's in your heart. You've found

in yourself the maturity and the earnestness to reach a little higher, to become a trifle better. You want to come closer to the Almighty. You want to emulate His characteristics and draw nearer to Him. You're thinking to yourself, I'm ready. So what do I do now?

So the *Chovos Halevavos* says, "*V'ya'aleh b'machshavto*," you should think about it, "*v'yishal mebaKel l'ezro ul'amtzo al yoser mimah sheyesh biy'cholto min hay'diah umin hama'aseb*," and you should ask the Almighty to help you and give you the strength to accomplish something that is beyond your capabilities. The *Chovos Halevavos* is teaching us how to daven.

What happens when you daven? Just because you roll out of bed and say the words of the *siddur*, does that mean you are really davening? Your davening has to have a *neshamah*. It has to have a heart. It needs sinews and veins and flesh and bones. It has to have a pulse. It has to have life. So the *Chovos Halevavos* is telling us that if you are serious and you want to grow and you want to be a bigger person, you should daven to the Almighty and ask Him for help.

42 You should say to Him, I'm limited. I only have a limited amount of strength and a limited amount of understanding. The world is a dark place full of inscrutable mysteries. I don't know how to navigate through it. I don't know how to relate to myself. I don't know how to relate to my family, to my friends, to other people in general. I don't know how to communicate. The world is screaming, but I don't understand what it is saying. We talk and blather all day, but we're not really talking to each other. Our words come out of our mouths stillborn. It's a terrible tragedy that we don't know how to open our hearts to each other. But what should I do? I'm limited. I need Your help. I need You to give me strength.

So what happens when you plead with the Almighty in this

way? The *Chovos Halevavos*, this hallowed *sefer* whose pages Jews have been kissing for almost a thousand years, tells us what happens. "*Yamtzi lo baBorei bakashosav v'yiftach lo sha'arei yedi'aso*." The Almighty will grant you your request. He will open up the gates of wisdom and knowledge for you. "*V'yechazek sichlo v'eivarav la'amod b'mitzvosav*." The Almighty will strengthen your intellect and your physical body so that you will have the wisdom and the strength and the stamina to rise to the next level that you desire. "*Asber l'malah miy'cholto*." Even if it is beyond your capabilities at this moment, it will not always be beyond your capabilities. "*Madreigah achar madreigah*." He will help you rise from one level to the next. He will enable you to climb the ladder rung by rung with no end or limitation in sight.

What form will that help take?

"*Ki hatalmid yimtzu b'libo keshehu mishtadel bachachmah*," says the *Chovos Halevavos*, "for when the one who wants to learn reaches out for wisdom he will discover in his heart, *ko'ach elyoni ruchni*, an exalted spiritual power, *ein b'ko'ach adam l'ho'ilo bo*, a power that a person cannot achieve on his own without Divine assistance."

43 This is a power of wisdom and insight that is within the reach of every single person. All he or she has to do is ask the Almighty for it. We have to daven for it. That's what it takes. They can measure your intelligence from today till tomorrow. That's not what it depends on. It depends on your *tefillah*.

44

Aggadot - R. J. Bernstein

Since the goal of learning Torah is ultimately to affect the person learning it, one's approach to Torah will be decisive in determining just how much he is affected. One of the concluding verses describing the giving of the Torah states:

*And the vision of Hashem's glory was like a consuming fire at the top of the mountain.*²⁹

What are we to learn from this description? Hashem's glory is not a physical entity to be perceived visually; why then does the verse liken it to a consuming fire?

The *Haksav V'Hakabala*³⁰ explains: We may be inclined to understand that when the Israelites were assembled around Mount Sinai to receive the Torah, they all received Torah to the same uniform degree. However upon further reflection, this is neither likely nor reasonable. The Jewish people had seven weeks to prepare themselves to receive the Torah, with the experience at Mount Sinai being the product of that preparation. In the same way that not every single person prepared to exactly the same degree, so too not every person experienced the giving of the Torah in the same way. Those who prepared themselves more received more, and those who prepared less received less. It is fascinating to consider that there may have been two people literally standing side by side at Mount Sinai, seeing and hearing the same thing, but receiving Torah to a significantly different degree.

These difficulties may be reconciled based on Chazal's comment (Kidushin 32b; Avotah Zarah 19a) on the pasuk (Tehillim 1:2), "But instead his desire is directed toward Hashem's Torah, and he spends his days and nights speaking words of his Torah": The Torah is considered to be the possession of the person who speaks its words, as the pasuk states, "...he speaks words of his Torah." What does this mean? What is it that changes the Torah from being Hashem's possession to being the possession of the person who studies it? Moreover, why does the pasuk mention "day and night" regarding his Torah but not regarding Hashem's Torah?

We can explain the words of Chazal by underscoring that many people have the desire to study Torah and master its wisdom, but they wish to gain that wisdom while enjoying wealth and comforts. It is indeed possible to gain Torah wisdom in this manner, but if someone does so, the Torah he studies will remain Hashem's property. It will not become part of himself - his Torah.

How can it revert to being "his" Torah? It becomes his Torah only if he studies it with toil, if he pushes himself to the limits of his endurance, denying himself sleep and other physical pleasures. This is as Rambam taught (Hilchos Talmud Torah 3:6), "If someone wishes to fulfill this mitzvah [of Torah study] correctly and to be coronated with the crown of Torah, he must not allow his mind to turn to other subjects. One must not plan to acquire Torah wisdom while acquiring wealth and honor at the same

This, then, is the meaning of the statement of Chazal with which we opened our discussion - "Only if a person 'kills himself' over Torah study will he make a permanent acquisition of its wisdom." Although the act of studying Torah while enjoying wealth and comfort is also considered genuine Torah study, nevertheless, if someone wishes to make Torah wisdom a permanent possession he must minimize his comforts, which is the meaning of "killing himself" for the sake of Torah study.

Explaining this concept, the Maharal (Derech Chaim 6:5) comments that the Torah is a spiritual entity, while man is a physical entity. Their nature is to oppose one another until one overcomes the other. Therefore, the Torah cannot reside within a person who is steeped in physical pleasures. This is what Chazal meant by their statement, "Only if a person 'kills himself' over Torah study will he make a permanent acquisition of its wisdom." By subduing his body's physical nature a person makes his spirit the dominant aspect of his existence.

Thus, in order to attain the crown of Torah it is necessary to perceive worldly pleasures as worthless in and of themselves. Their only value is in assisting a person in his quest to serve Hashem and to rise spiritually, each person according to his own level.

It is for this reason that our Sages teach us that a person must minimize merriment and internalize the fact that all pleasures are but emptiness in comparison to the Torah.

כי באדם מישראל שוכנת נשמה חלק א-לוק ממעל החצובה מתחת לכסא הכבוד, גבוה מעל גבוה, אשר לא שייך בה מגבלות והפרעות. כל הכוחות והכישורים נטועים בה, ובהיותה חלק א-לוק ממעל לא שייכת בה מציאות של הגבלה ומניעה, אלא הכל פתוח לפניה.

ואם כן, מדוע אין הנפש מאירה כל כך, ומדוע היא מוגבלת ואיננה פורצת גבולות ומשיגה גדולות ונצורות, אין זאת אלא מפני שהאדם נתון בנרתיק של גוף חומרי, והחומריות מכהה, ומסתירה את האור הגנוז בתוך הנשמה המצויה בקרב האדם.

ואמרו חז"ל על הפסוק בקהלת "כל הנחלים הולכים אל הים" (א, ז). כל התורה שאדם לומד אינה אלא בלב, "והים איננו מלא" - והלב איננו מלא, אין הנפש שבעה לעולם, שנאמר (שם ו, ז) "וגם הנפש לא המלא" (קה"ר שם).

המהר"ל מוסיף עוד לבאר את מאמרם ז"ל (תענית ז). "למה נמשלו דברי תורה למים ודתיב הוי כל צמא לכו למים לומר לך מה מים מניחין מקום גבוה והולכים למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה." וזה שאמר מה המים מניחין הגבוה והולכים למקום נמוך, פירושו כמו שחראה התפשטות המים לכל צד תמיד ואין למים גדר וגבול, לא כמו הגשם שמתפשט כפי גדלו, אבל המים הם הולכים ומתפשטים תמיד מבלי גבול כלל, ולפיכך מניחין המים מקום גבוה והולכים למקום נמוך, שמקום הגבוה יש לו גבול, שהוא מוגבל בשטח שלו, והמים מניחין מקום הגבוה שיש לו גבול והולכים למקום נמוך שלא יוגבל, וכך התורה שהיא שלילית ואין גבול לה, לכך מנחת מקום הגבוה היינו גם רוח שמגביל עצמו שכל כך הוא גדול, והולכת למקום נמוך הם שפלי הרוח בעלי הענוה שאין מגבילים עצמם ואין מחשיבים עצמם לכלום, כאילו הם אינם דבר מוגבל, ומפני כך נמצאת התורה אצלם.

בעל הגאון - לפי הערך והחשיבות שהוא מגדיל את עצמו בזה גופא מגביל את עצמו, שרק בצורה מיוחדת יאה לו להתנהג, ורק עם אנשים מסוימים מותר לו לדבר, אדם זה אין תלמודו מתקיים בידו, אינו זוכה לקלוט את התורה שהיא שכל אלקי ללא גבולות והגבלות, הן בכמות והן באיכות.

רק הענוה והשפלות, היא המשחררת את האדם מכל הגבלות וגבולות, הענו הוא בן חורין שאיננו תלוי בנסיכות, הוא ראוי לזכות לקבל את התורה במתנה, תורה ללא גבולות והגבלות, כדברי המהר"ל: "כי הענוה יש בה מידת הפשיטות, כי אין מחשיב עצמו לדבר כי זהו עצם הענוה, אבל המחשב עצמו לדבר והוא חשוב בעיניו אין זה מידת הפשיטות, ולפיכך אין התורה שהוא שכל פשוט ראוי לעמוד בו, רק במי שהוא פשוט ואין מחשיב עצמו לדבר."

מורי הגרא"א דסלר זצ"ל הסביר את מאמרם ז"ל (ברכות סג): "אמר ר"ל מנין שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה, שנאמר זאת

התורה אדם כי ימות באהל" - כלומר שהוא ממית את "העצמו". שורש הרע הוא כשאדם חושב על "העצמו" איך לגרלו ולהגדילו, וכאשר הוא זוכה להמית את הגדלת עצמו הוא זוכה לתורה.

ההגבלה הגדולה ביותר לאדם לא מצד הנסיכות החיצונית, אלא ה"עצמו" ע"י שחושב להגדיל את עצמו, וממילא כתוצאה מכך הוא נעשה גם תלוי בנסיכות חיצונית, איך ע"י שאיפת כבוד - הוא מפסיד, נעשה תלוי בזולת, וממילא גם מפסיד את חלקו בתורה, ואילו ע"י השפלת עצמו - מרויח! נעשה ע"י כך בן חורין אמיתי המשוחרר מכל תלות בנסיכות הזולת.

שאיפות האדם מקטנותו ועד זקנותו להגיע לעצמאות ואי תלות באחרים, ואדם חושב שכל שירבה עמדה וכבוד ורכוש זה יביא לו יותר עצמאות, ולא יהיה תלוי בנסיכות הזולת, אולם האמת איננה כך, ככל שאדם שואף יותר לעמדה וכבוד הוא נעשה פחות עצמאי, יותר תלוי ומשועבד לנסיכות העוה"ז, ואיננו יכול לחוש את חירותו האמיתית. מי הוא בן החורין האמיתי? זה שאיננו חושב על עמדה וכבוד ואמצעים, הוא שנעשה יותר ויותר בן חורין, איננו חש כלל שהוא מוגבל בנסיכות עוה"ז, כי אינו תלוי בהם ולא שואף לזה.

כדורינו, דור של קטנות, כולנו תלויים בכל מיני נסיכות עוה"ז, ומכופזים זמן רב על עמדה ואמצעים, וכל אלו רק סיבות המחבלות ביכולת האדם לזכות לקבל את התורה במתנה, וביכולת ל"ממית עצמו עליה" להמית את "העצמו" וזאת לדעת, ברור שאין הנסיכות החיצונית נותנת ומוסיפות אושר לאדם, ולהפך רק מוסיפות לו שיעבוד ומוגבלות, ורק כאשר משתחרר מאותן הנסיכות ונעשה בן חורין אמיתי הוא יחוש את "אשריך בעוה"ז".

השפלות והפשיטות צריכים להתבטא במיעוט דרישות מעולם הזה, והתעמקות בערכים פנימיים ואמיתיים, ואז יזכה לקבל את התורה במתנה, עד למעלה העליונה שהתורה תהיה אצלו כ"נחלה" - כירושה הבאה לו מאבותיו.

26 ק"ח דעת פרשת חוקת שרגא

ודרשו חז"ל: כיוון שעושה אדם את עצמו כמדובר שהוא מופקר לכל, תורה ניתנה לו במתנה שנאמר ומדבר מתנה (מדרים דף נה ע"א).

בפשטות מורגלים להבין, שהמתנה האמורה כאן היא דבר חדש שלא היה לאדם עד עכשיו, ועתה הוא זוכה וקיבלו במתנה. אבל לאמיתו של דבר נראה, שהמתנה האמורה כאן איננה דבר חדש, אלא דבר שכבר נמצא באדם, והוא חשיפת עצמיותו ופנימיות מהותו.